

- 44

Voorzitter en de leden van het CVIN

Bezoekadres
 Luxemburglaan 2
 2711 BC Zoetermeer
 Telefoon (079) 3302 209
 Fax (079) 3302 210

Onderdeel
 Contactpersoon
 Doorkiesnummer(s)
 Datum
 Ons kenmerk
 Onderwerp

DGRH/DOB

[Redacted]
 11 december 2001
 029/PIDS/2001
 Voortgangsrapportage Samenwerkingsverband

Hierbij informeer ik u over de ontwikkelingen binnen het Platform Interceptie Decryptie en Signaalanalyse (PIDS). Ik heb mij voorgenomen vanaf heden het CVIN viermaal per jaar te informeren over de voortgang in dit samenwerkingsverband.

Doelstellingen Platform Interceptie Decryptie Signaalanalyse

De basis voor het PIDS is gelegd in de brief van de minister van Justitie aan de MICIV van 9 december 1998 (Aanpak interceptie en decryptie). In deze brief is het doel van het platform als volgt geformuleerd.

- Het gemeenschappelijk verduidelijken en (laten) onderzoeken van de achterliggende problematiek en de mogelijke antwoorden daarop
- Het stimuleren en faciliteren, daar waar mogelijk, van contacten en uitwisseling van expertise tussen diensten.
- Het actief - via tijdelijke projecten en trajecten- sturen op de oplossing van problemen en knelpunten en op het creëren van samenhang, afstemming, samenwerking en bundeling.

Structuur van het Platform

Het platform bestaat uit een *Beleidsgroep*, een *Technologiegroep* en een *Bureau*.

1. De Beleidsgroep staat onder voorzitterschap van de Directeur Opsporingsbeleid van het DGRH van Justitie. Verder zijn er op

[Redacted]

vergelijkbaar ambtelijk niveau vertegenwoordigers van het OM (HOvJ), de BVD, de MID, de FIOD, het NBV, het NFI en de ministeries van AZ, V&W en BZK. Het politieveld is vertegenwoordigd door een korpschef.

2. De Technologiegroep staat sinds medio 2001 onder voorzitterschap van de plaatsvervangend directeur Opsporingsbeleid van het ministerie van Justitie. De groep zelf bestaat uit technische professionals van de diverse betrokken diensten.
3. Het Bureau staat onder leiding van een afdelingshoofd van Justitie. In dit Bureau werkt een aantal senior beleidsmedewerkers van Justitie, BZK, MID en BVD. Het Bureau PIDS is in januari 2000 ingesteld ter ondersteuning van de samenwerking op het terrein van de operationele crypto- en interceptieproblematiek en het daarbij noodzakelijke onderzoek op het gebied van informatie- en communicatietechnologie, in eerste instantie met beleidsadvisering ten behoeve van de Beleidsgroep.

Werkzaamheden van het Platform in 2001

De Beleidsgroep houdt zich in eerste instantie bezig met de eerste doelstelling van het PIDS daarbij ondersteund door het Bureau. Dit heeft de volgende resultaten opgeleverd:

- een voorstudie naar herinrichting van de aftapvoorzieningen voor de politie en I&V-diensten (houtschoolschets).
- een definitiestudie voor de opzet van een landelijke tapfaciliteit als basis voor het project "Herstructurering landelijke tapfaciliteiten".
- een evaluatie van de aftapspecificaties ten behoeve van het internetverkeer. Hiervoor zijn een drietal rapporten gerealiseerd door STRATIX, TNO en Getronics.
- een rapportage over de consequentie van ADSL en GPRS uitgevoerd door TNO.
- deelname aan werk- en stuurgroepen en advisering over relevante beleidsontwikkelingen op het terrein van interceptie en cryptografie.
- voorbereiding door het Bureau PIDS van de brief aan het Parlement over het grootschalig af luisteren van telecommunicatiesystemen (Echelon).

De Technologiegroep is in 2001 gericht gaan sturen op daadwerkelijke samenwerking in projecten. Door de technologiegroep worden met name de doelstellingen genoemd onder de bullets twee en drie gerealiseerd. De meest uitgebreide vorm van samenwerking was op het gebied van Interceptie.

- Software (DIDI) is ontwikkeld voor het analyseren van internet-protocollen binnen het samenwerkingsverband. De PIDS partners hebben hierin samengewerkt.
- Een aantal PIDS partners heeft gewerkt aan het kraken van diverse crypto-software voornamelijk voor zaak-onderzoek. De hoeveelheid crypto-zaken blijft echter nog achter bij de verwachtingen.
- Voorts is samengewerkt bij het kraken van cryptografie met behulp van speciaal daarvoor ontwikkelde hardware. Dit kan een goedkoper alternatief zijn dan een cluster of een supercomputer.
- Ook is samengewerkt aan inventarisatie van technieken voor het detecteren van steganografie (het verbergen van informatie in

- bijvoorbeeld plaatjes).
- Op het gebied van het uitlezen van SIM-kaarten, GSM's en zakagenda's zijn ten behoeve van de partners tools ontwikkeld die inmiddels op grote schaal worden gebruikt.

De doelstellingen van het jaarplan van de Technologiegroep zijn ten dele gerealiseerd. Door verloop in personeel en moeite met werving van nieuw personeel, konden niet alle projecten volgens planning verlopen. Vooral de projecten op het gebied van onderzoek aan harde schijven hebben hier onder geleden.

Evaluatie Werkwijze PIDS

Begin 2001 heeft de Beleidsgroep een speciale vergadering gewijd aan het functioneren van het samenwerkingsverband. Daarbij zijn de volgende conclusies getrokken.

- De bij het samenwerkingsverband betrokken partijen zijn van mening dat de argumenten die destijds ten grondslag lagen aan de oprichting van het samenwerkingsverband nog niets aan kracht hebben ingeboet, de noodzaak om de samenwerking versterkt voort te zetten is onomstreden.
- Ten aanzien van de activiteiten van de Technologiegroep is de afstemming tussen vraag- en aanbod is nog niet optimaal. De behoeftestelling van de opsporingsdiensten is nog onvoldoende leidend bij de ontwikkeling van ondersteunende technologie. Er is weliswaar sprake van bilateraal overleg tussen partijen, maar een onderling afgestemde behoeftestelling en een daarop gebaseerde projectplanning ontbreken nog.
- De samenwerking tussen een groot aantal partijen met verschillende belangen en behoeften is gebaat bij een heldere actieve aansturing en zorgvuldige coördinatie van het Platform op de verschillende niveaus. Deze transparantie moet versterkt worden.
- De financiële procedures en de administratieve organisatie van het platform zijn nog onvoldoende uitgewerkt.

Op basis van deze bevindingen zijn door de Beleidsgroep inmiddels beleidskaders vastgesteld waarmee nader invulling wordt gegeven aan bovenstaande verbeterpunten. In 2002 zal de Administratieve Organisatie van (de onderdelen van) het Samenwerkingsverband worden beschreven.

De mate waarin het Bureau kan gaan functioneren zoals werd voorzien hangt samen met de formatieve bezetting. Geconstateerd moet worden dat de afspraken rond de bemensing van het Bureau nog niet volledig zijn ingevuld.

Actieplan terreurbestrijding

In de vergadering van 23 november 2001 heeft de Beleidsgroep onderzocht welke betrokkenheid het Samenwerkingsverband heeft ten aanzien van de punten 14 tot en met 18 uit het actieplan terreurbestrijding.

Actiepunt 14: Uitvoering regelgeving met betrekking tot de aftapverplichtingen uit de Telecommunicatiewet afronden.

Actiepunt 15: Versnellen project herziening tapkamers.

Actiepunt 16: Versnellen van de besluitvorming over rechtmatige toegang

diensten en politie in cryptografische voorzieningen bij derde partijen (Trusted Third Parties) en streven naar regulering van krachtige cryptografie voor publiek gebruik.

Actiepunt 17: Onderzoek verrichten naar de categorieën gegevens die telecoömannbieders bewaren en de belemmeringen die de opsporings- en I&V diensten ondervinden door de afwezigheid van bewaarplichten voor historische verkeersgegevens. Versterken van de mogelijkheden van analyse van internationaal telefoonverkeer (afgestemd met Europese lidstaten).

Actiepunt 18: Uitbreiding satelliet interceptiecapaciteit t.b.v. terrorismebestrijding

De Beleidsgroep is tot de conclusie gekomen dat zij met name in haar rol als Stuurgroep van het project een taak heeft bij het Actiepunt 15. Bij de overige actiepunten zijn deelnemers aan het Samenwerkingsverband individueel betrokken.

WOB verzoeken

Vanaf april 2000 zijn er tot op heden door telkens dezelfde twee onderzoeksjournalisten bij de ministeries van justitie en van BZK in totaal acht verzoeken ingediend met een beroep op de Wet Openbaarheid van Bestuur, gericht op het verkrijgen van informatie over vrijwel alle facetten van interceptie en decryptie inclusief over het samenwerkingsverband zelf. De belangstelling gaat daarbij uit naar correspondentie, notulen en verslagen van alle onderdelen van het samenwerkingsverband, naar technische protocollen, sourcecodes en projectplannen, naar aantallen en soorten taps, etc.

Een aantal van deze verzoeken is afgewezen, in andere gevallen is in overleg met de partners in het samenwerkingsverband zorgvuldig op veiligheidsbelangen gescreende documentatie al dan niet in deels onleesbaar gemaakte vorm beschikbaar gesteld.

De verwachting is dat het aantal verzoeken in het kader van de Wet WOB zal toenemen. Punt van aandacht hierbij is dat de vertrouwelijkheid van documenten van het Samenwerkingsverband niet geschonden wordt tijdens de ambtelijke en juridische behandeling van WOB-verzoeken en eventueel daaruit voortvloeiende bezwaarprocedures en rechtszaken. In dit verband wordt nagegaan of het mogelijk is aan te sluiten bij de bepaling in de nieuwe wet I&V dat eventuele juridische procedures uitsluitend worden voorgelegd bij de rechtbank in Den Haag.

Begroting 2001/2002

De Begroting 2001 van het Samenwerkingsverband is geheel gerealiseerd.

Door stringente toetsing van projectvoorstellen aan een viertal nieuw geformuleerde criteria is het aantal projecten dat ten laste gebracht wordt van de begroting PIDS in 2002 kleiner dan voorheen. Verder is bij de begroting 2002 meer nog dan het geval was in voorgaande jaren aandacht besteed aan daadwerkelijke samenwerking. De volgende criteria zijn gehanteerd:

- Projecten kunnen alleen PIDS projecten zijn als er minimaal twee behoeftestellers zijn;

- Projecten waarbij een ondercapaciteit wordt verwacht, worden niet opgenomen;
- Projecten dienen, voorzien van een projectplan, altijd te worden aangemeld in de R&D werkgroep van de Technologiegroep. De R&D werkgroep kijkt als voorportaal van de Technologiegroep de projectbudgetten;
- Doublures met de financiering vanuit het actieplan terrorismebestrijding of vanuit de Regieraad ICT (voor wat betreft de Landelijke Interceptie Organisatie) dienen voorkomen te worden.

Verder is in de begroting 2002 expliciet gemaakt welke dienst aanspreekpunt is, welke diensten overigens nog deelnemen in de projecten, wie de behoeftesteller is, wat het budget is en wat de beoogde resultaten zijn. De begroting blijft binnen de vastgestelde financiële kaders.

De Beleidsgroep heeft op 23 november 2001 ingestemd met de begrotingsvoorstellen voor het jaar 2002 van zowel de Technologiegroep als het Bureau.

Grote projecten

Ook met het initiëren van de projecten " Herstructurering Landelijke interceptiefaciliteiten" en het deelproject "aftappen Internetverkeer" wordt invulling gegeven aan de derde doelstelling genoemd in de brief van de minister van Justitie.

Achtergronden project Herstructurering Landelijke interceptiefaciliteiten

De technologische en organisatorische ontwikkelingen op de telecommunicatiemarkt zullen een voortdurende aanpassing en uitbreiding van de tapfaciliteiten (in het bijzonder de 35 tapkamers) noodzakelijk maken alsmede het op peil brengen en houden van de benodigde expertise. Hiermee zullen hoge structurele investeringen gemoeid zijn, zowel in personeel, apparatuur als programmatuur. Omdat zowel geld als expertise een schaars goed zijn zullen, gegeven de bestaande organisatie met 35 tapkamers, de huidige operationele samenwerkingsvormen naar verwachting niet voldoende zijn om de nieuwe ontwikkelingen als IP-verkeer, GPRS en UMTS effectief het hoofd te bieden.

Tegen deze achtergrond is op basis van een uitgebreide definitiestudie door het CVIN besloten dat er een nieuwe landelijke voorziening gerealiseerd moet worden voor de behoeftestellers met betrekking tot het aftappen van telecommunicatienetwerken en -diensten. In die voorziening moeten alle mogelijkheden aanwezig zijn om zowel dure technische voorzieningen als schaarse expertise te kunnen delen, met als uitgangspunt dat de vragende organisatie verantwoordelijk blijft voor de beslissing iemand 'onder de tap te zetten' en hoe met de verkregen informatie wordt omgegaan.

De Landelijke Interceptie Organisatie kan worden gekenschetst als een dienstverlenend bedrijf ten behoeve van alle behoeftestellers in de sector Openbare Orde en Veiligheid / I&V: de politiekorpsen, bijzondere opsporingsdiensten en de Koninklijke marechaussee (op basis van lasten van het Openbaar Ministerie), de Binnenlandse Veiligheidsdienst (straks AIVD) en

de Militaire Inlichtingen Dienst (zodra de WIV in werking is getreden). De behoeftezoekers zetten opdrachten uit bij de LIO en deze draagt zorg voor prompte en accurate uitvoering. De activiteiten van deze dienst zijn goed te specificeren en te meten, zowel in termen van aantallen als kosten en kwaliteit. Ze zijn technisch-uitvoerend en veelal routinematig van aard. De organisatie heeft geen eigen beleidstaken, maar zal wel beleidsadviezen geven. Verder heeft de LIO een makelaarsfunctie op het gebied van technische en bedrijfseconomische expertise met betrekking tot telecommunicatie.

Binnen het project wordt momenteel in hoog tempo gewerkt om de door het Kabinet gewenste versnelling te kunnen realiseren. De ambitie om eind 2002 het LIO geïmplementeerd te hebben is echter gelet op doorlooptijd van een aantal activiteiten en gelet op het uitbouwen van draagvlak iets te hoog gesteld, het is waarschijnlijker dat dat moment ergens begin 2003 zal liggen. De energie gaat momenteel vooral uit naar de realisatie van de 1e Technische Interceptie Faciliteit ten behoeve van negen Noord-Oostelijke regio's en één kernteam, om de oplossing voor het bestaande probleem aldaar direct in het nieuwe (LIO) kader te kunnen plaatsen. Mede omdat vanuit de betrokken regio's capaciteit aan het project is toegevoegd verloopt de realisatie momenteel volgens plan.

Waar het gaat om interceptie van satellietcommunicatie zal het LIO zich uitsluitend bezighouden met *gerichte* interceptie binnen de bestaande wettelijke kaders voor de politie en de I&V-diensten. Voor deze functionaliteit is geld toegevoegd aan de begroting van het LIO in het kader van het actieplan terreurbestrijding. Ongerichte *Intelsat* interceptie valt buiten de scope van het LIO.

Om een dienstenovereenkomst met de toekomstige afnemers te kunnen opstellen wordt een kostenmodel ontwikkeld dat inzicht geeft in beheer- en investeringskosten alsmede in de kosten van het Expertisecentrum, als drivers voor de kosten van werkplekken en tapdagen. De bedoeling is uiteindelijk een zo stabiel mogelijk tarief te ontwikkelen waarbij de inkomsten en uitgaven van het LIO met elkaar in evenwicht zijn. Het LIO berekent zijn kosten op basis van het traject en het proces tussen enerzijds 'de stekker' voor het in ontvangstnemen van het signaal van de aanbieders en anderzijds 'de stekker' voor het afleveren bij de afnemers. De tarieven zullen worden beschreven in een bijlage bij een dienstenovereenkomst.

Het voortouw om te komen tot beheersmatige onderbrenging van het LIO is bij BZK gelegd. In de komende kwartalen zal een besluit daaromtrent moeten vallen.

Internationale technologische samenwerking en Standaardisering

In 1995 zijn International User Requirements door middel van een Raadsresolutie van de Europese Unie beschikbaar gekomen voor de industrie. Deze requirements, die in eerste instantie ontworpen waren op spraaktelefonie, zijn inmiddels aangepast voor het verkeer dat via internet wordt afgewikkeld.

Vanuit het Samenwerkingsverband PIDS is in verschillende internationale

wergroepen geparticipeerd ten einde een geharmoniseerde aanpak van de interceptie in eerste instantie binnen Europa te bevorderen. Deze deelname aan internationaal overleg wordt thans ontplooid vanuit het Bureau van het Samenwerkingsverband.

Tot voor enkele jaren was het voldoende om standaardisatie vanuit een regionaal Europees perspectief te volgen. Dit gebeurde door aan verschillende werkgroepen van het European Telecommunication Standards Institute (ETSI) deel te nemen die de interceptie functionaliteit vastleggen. Deze standards beschrijven de functionaliteit en het aflevermechanisme voor met name telefonie netten zoals GSM en ISDN. ETSI heeft voor GPRS, de IP-diensten uitbreiding op GSM, interceptie in functionele zin gestandaardiseerd. Qua aflevermechanisme is geen praktisch toepasbare invulling gestandaardiseerd.

Met de komst van derde generatie mobiele netwerken (UMTS) overstijgt de standaardisatie het regionale Europese niveau. De standaardisatie hiervan vindt plaats in een samenwerkingsverband van standaardisatie-instituten uit Europa, Amerika, China, Korea en Japan onder de naam 3GPP. De 3GPP werkgroep heeft het werk van ETSI ten aanzien van GPRS interceptie geadopteerd ten behoeve van UMTS en breidt dit uit met UMTS specifieke details. Bij gevolg is voor UMTS op het moment de interceptie functionaliteit redelijk beschreven en behoeft het aflevermechanisme nog bijzondere aandacht.

Internet standaardisatie vindt plaats door de Internet Engineering Task Force (IETF). Vooralsnog wordt interceptie hier niet meegenomen in de standaardisatie. Door het ontbreken van interceptie-afleverstandaards heeft Nederland twee jaar geleden zelf een aflevermechanisme opgesteld in overleg tussen aanbieders en behoeftestellers. Dit is vervolgens ook ingebracht in ETSI. Doordat Internet interceptie nu ook in andere landen op de agenda staat zijn er in ETSI en 3GPP weer bewegingen waarneembaar ten aanzien van de verfijning van het aflevermechanisme.

Verder wordt er op het gebied van standaardisering samengewerkt met de IOCE (International Organization of Computer Evidence). De IOCE wordt geleid door de FBI, het NFI heeft actief geparticipeerd aan het beschrijven van onderzoek op het gebied van digitaal bewijs. Op het gebied van het kraken van hardware heeft NFI een workshop gegeven in de V.S. voor Amerikaanse en Europese partners. Binnen het samenwerkingsverband wordt aandacht gegeven aan internationale ontwikkelingen om dubblures te voorkomen.